

***Het monster van Essex* – Sarah Perry**

Natasha Gerson & Roland Fagel

Vertalersgeluktournee 2018

Sinds het voorjaar van 2016 hebben we vier boeken vertaald uit het Engels: een non-fictieboek over het geheugen, een autobiografisch wandelboek, een roman en een verhalenbundel. Momenteel leggen we de laatste hand aan de volgende roman van Sarah Perry, *Melmoth*.

We hebben geen vaste verdeelmethode, die bepalen we per boek. Om en om per hoofdstuk, 50/50 dan wel in kwarten doormidden hakken, uitgezeefd op voorkeuren en specialiteiten, dat hangt van het soort boek en van de lengte af.

Om en om een hoofdstuk komt iets minder voor sinds bij het tweede boek bleek dat we al een halve week aan dezelfde hoofdstukken zaten te werken wegens vernummeringsabuis: na een verandering – het boek was in het Engels ook nog niet verschenen en de auteur had nog wat teksten zitten schuiven - waren we verder gegaan, waarbij de een de verdeling op nummer en de andere de verdeling op inhoud had aangehouden.

Uiteindelijk redigeren we elkaars delen, en daar zitten meestal de adders in het gras. Hoewel we het bijna altijd wel eens zijn over het boek zelf, de zwaartepunten daarin, en beste weergave van de stijl, kunnen kleine inhoudelijke verschillen van inzicht op punten vrij hoog oplopen, soms zelfs uitmonden in ruzie.

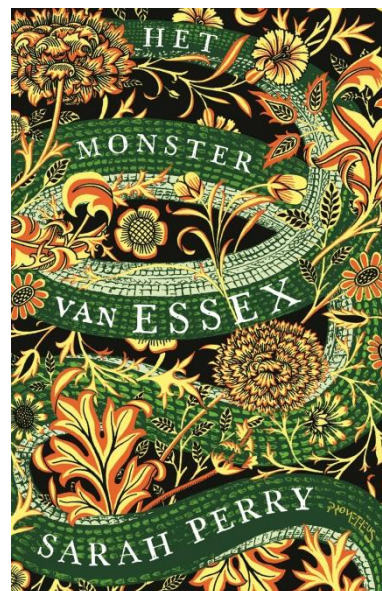
Bijna bij elk boek nemen we ons op zeker moment beide voor nooit meer met de ander te willen samenwerken. Wegens wederzijds wanbegrip en onder beschuldigingen van solipsisme. Een voorbeeld van terugkerende verschillen van inzicht: wel of niet zoeken naar een equivalent voor spreek- of streektaal of daaraan gelieerde subtiliteiten? Welke zinswendingen zijn uniek voor de desbetreffende groep en welke kan een Nederlandse variant voor gevonden worden? Onze verschillende zienswijzen op het begrip ‘spreektaal’ breken ons regelmatig op.

Zo hebben we tijdens het vertalen van *Uit eerste hand* van Jeffrey Eugenides dagenlang een conflict gehad over het al dan niet vertalen van ‘Yeah, right’ met ‘Ja, daag!’

Met *Het monster van Essex* van Sarah Perry, ons derde gezamenlijke vertaalproject van de vijf, ging het niet anders.

Waar we het over eens konden zijn was de vertaalstrategie, want die werd dwingend gedictieerd door het voornaamste kenmerk van de brontekst: niet alleen staat het boek vol met gemoderniseerd negentiende-eeuws idioom (“I do declare!”) in veel verschillende registers – archaisch (de dominee in de kerk), dialect (bedelaar, de dorpelingen), bekakt (deftige politicus Charles Henry Ambrose) – maar het wemelt ook van taalspel en woordspelingen, alliteratie en assonantie, oftewel stafrijm en binnenrijm. Dus zouden we, zoals Hans Boland schrijft in *Hij kan me de bout hachelen met zijn vorstendommen* over zijn Anna Karenina-vertaling, met richtlijnen als ‘dicht bij de tekst blijven’ en ‘tekstgetrouw vertalen’ geen steek opschieten.

De bedoeling was een vertaling zoals het boek zou zijn als het in het Nederlands was geschreven, zonder spoor van ‘Vertaliaans’ (term van collega's Henkes & Bindervoet voor een zin die onmiddellijk als vertaald te herkennen is). Boland: “Vrij vertalen is je vrij voe-

len om je eigen taal los te laten op het origineel en net zo lang te kneden tot origineel en vertaling elkaar zo volledig mogelijk dekken.”

Hoe meer de taalcaledoscoop van ‘Het monster van Essex’ door al te stijve letterlijkheid, of door het ontbreken van compenserende taalgrapjes – waar er ééntje sneuvelt, een ander creëren – van zijn sprankeling zou verliezen, hoe meer de vertalers zouden falen.

Voorbeeld:

London housing is the loudest bee in her bonnet (which, honestly, contains entire hives to keep her buzzing):

werd:

Het Londense huisvestingsbeleid is haar stokpaardje (nu heeft ze een hele stoeterij aan stokpaardjes, maar hier draaft ze wel het meest mee door):

Vanwege een gesneuvelde alliteratie enkele regels daarvoor, werd “if you cut as well as you write”: “als u even vaardig snijdt als schrijft”.

Allemaal heerlijk gepuzzel.

Maar de zin: “She was certain he’d been drinking long before he came, and that the girl by his side was a recent acquaintance whose affection was out of his budget” bleek een enorm interpretatieknelpunt. De versies vlogen over en weer:

- Ze wist bovendien zeker dat hij voor zijn komst al flink gedronken had en dat het meisje naast hem slechts een recente kennis was, en haar affecties bovendien boven zijn budget gingen.
- Ze wist bovendien zeker dat hij voor zijn komst al flink had gepimpeld; het meisje aan zijn zijde had hij natuurlijk net opgepikt en zij schonk haar genegenheid beslist niet gratis.
- Ze wist bovendien zeker dat hij voor zijn komst al flink had gepimpeld; de jonge vrouw naast hem kende hij nog niet zo lang, en zijn budget was beslist niet toereikend voor haar genegenheid op langere duur.
- Ze wist bovendien zeker dat hij voor zijn komst al flink had gepimpeld; het meisje aan zijn zijde had hij natuurlijk net opgepikt en zij schonk haar genegenheid beslist niet gratis.

De een las de zin dus als een onderkoelde Victoriaanse manier van aangeven dat de man in kwestie vlak voor de gelegenheid in kwestie een straatmadelief heeft opgepikt, de ander denkt dat het juist gaat om een vrouw uit de hogere klasse die gewend is aan een levensstandaard waar hij niet in kan voorzien. De betreffende dame verdwijnt in het boek weer spoorloos, dus daar geen aanknopingspunten.

Maar het verschil is wel van belang om Cora, de hoofdpersoon, en haar wijze van redeneren te duiden.

Geconsulteerde *native speakers* gaven ook geen uitsluitel. Uiteindelijk werd een neutraal compromis gevonden in:

Ze wist bovendien zeker, dat hij voor zijn komst al flink ingenomen had en dat hij het meisje naast hem, wier genegenheid vast boven zijn budget ging, nauwelijks kende.

Na vijf boeken en vooral de kleurige negentiende-eeuwse uitdaging van *Het monster van Essex* menen we de *modus operandi* wel ongeveer gevonden te hebben. Natasha is sterker in dialogen en actiescènes (achtergrond als literair auteur en auteur van een filmscenario), Roland in beschrijvende en beschouwende passages (achtergrond als non-fictievertaler). Dus daarin moeten we elkaar wel het laatste woord gunnen.

Opmerking van broer Raymond Fagel, historicus: 'Dus jullie werken eigenlijk als een zestiende-eeuws schildersduo, de een schildert het landschap, de ander schildert de figuurtjes erin' – dat klopt eigenlijk wel!

Dat de vertaling zo positief werd genoemd in besprekingen in NRC en Vrij Nederland maakte al het geharrewar natuurlijk meer dan waard!